

ปัญหาทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาในการขอล่อตัวชั่วคราว¹

กิตติชัย หะมทานนท์²

จากการศึกษาปัญหาทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาในการขอล่อตัวชั่วคราว มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด หลักการ ความหมายและทฤษฎีที่เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาในการขอล่อตัวชั่วคราว ตามระเบียบการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา นอกจากนี้ยังได้ศึกษาสิทธิการมีทนายความของผู้ต้องหา กรณีขอล่อตัวชั่วคราวต่อศาลในระหว่างสอบสวน และสิทธิของผู้ต้องหาในการอุทธรณ์คำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานอัยการ ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาได้รับความรู้ความเข้าใจหลักประกันในการต่อสู้คดีของผู้ต้องหาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยเฉพาะในการขอล่อตัวชั่วคราว ถึงแม้จะมีบทบัญญัติของกฎหมายให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในการขอล่อตัวชั่วคราวไว้แล้ว ยังพบว่ากฎหมายของไทยยังมีความไม่ครอบคลุมถึงรูปแบบที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาในการขอล่อตัวชั่วคราว

การปล่อยชั่วคราวเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่า เป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาว่ากระทำความผิดจริง การควบคุมหรือขังเขาไว้ย่อมกระทำไม่ได้เท่าที่จำเป็นเพื่อคุ้มครองความสงบเรียบร้อยของสังคมส่วนรวม ซึ่งหากพิจารณาในแง่ความเสียหายต่อตัวผู้ต้องหา คือ การควบคุมหรือขังในระหว่างการพิจารณาคดี เป็นการทำลายคุณค่าของความเป็นมนุษย์ การควบคุมหรือขังเขาไว้ย่อมทำให้เขาหมดโอกาสต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ทั้งยังต้องสูญเสียความเชื่อถือนในสังคม สมาชิกในครอบครัวขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง อีกทั้งการควบคุมหรือขังเขามีสภาพเหมือนนักโทษเด็ดขาด ทำให้เขาได้เข้าไปอยู่รวมและได้รับการดูแลเช่นเดียวกับนักโทษอื่นด้วยกฎระเบียบที่เข้มงวด สภาพที่คุมขังแออัดสกปรกขาดสุขอนามัยที่ดี ซึ่งล้วนแต่ไม่ได้รับการปฏิบัติที่จะยืนยันถึงความรู้สึกให้เขามีความเท่าเทียมกับผู้ที่ได้รับการปล่อยชั่วคราว

การที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ให้ความคุ้มครองสิทธิแก่ผู้ต้องหาอย่างจำกัด ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรม ไม่เป็นไปตามหลักนิติธรรม ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดให้รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว รัฐต้องมีมาตรการใน

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหาทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาในการขอล่อตัวชั่วคราว โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรพรม อินทร์พรรย์ และคณะกรรมการสอบ คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สลิล สิริพิทุร และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นันทะรัตน์ เตชะมา

²นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง จังหวัดพิจิตร

การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม รวดเร็ว และไม่เลือกปฏิบัติ

แม้ปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะบัญญัติคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ก็ตาม แต่การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในการขอล่อตัวชั่วคราวยังไม่เพียงพอ

จากการศึกษาประเด็นปัญหาทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาในการขอล่อตัวชั่วคราว ทำให้ทราบว่า มีข้อบกพร่องอีกหลายประการ อันควรได้รับการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น และสามารถให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาในการขอล่อตัวชั่วคราวได้ต่อไป จะเห็นได้ว่า มีปัญหาที่สำคัญสมควรที่จะศึกษา ดังต่อไปนี้

ปัญหาที่หนึ่งปัญหาเกี่ยวกับสิทธิการมีทนายความของผู้ต้องหากรณีขอล่อตัวชั่วคราวต่อศาล ในระหว่างสอบสวน ตามประมวลวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 107

มาตรา 107 บัญญัติว่า “เมื่อได้รับคำร้องให้ปล่อยชั่วคราว ให้เจ้าพนักงานหรือศาลรีบสั่งอย่างรวดเร็วและผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกคนพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว โดยอาศัยหลักเกณฑ์ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 108 มาตรา 108/1 มาตรา 109 มาตรา 110 มาตรา 111 มาตรา 112 มาตรา 113 และมาตรา 113/1

และวรรคสอง คำสั่งให้ปล่อยชั่วคราวตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้เกี่ยวข้องดำเนินการตามคำสั่งดังกล่าวโดยทันที”

จากการศึกษาพบว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในปัจจุบัน ได้บัญญัติรับรองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาในการพิจารณาอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาไว้ในมาตรา 107 ว่า “ผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกคนพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว...” ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ กฎหมายมิได้กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ต้องจัดหาทนายความแก่ผู้ต้องหากรณีขอล่อตัวชั่วคราวต่อศาลในระหว่างสอบสวนไว้ ซึ่งสิทธิการมีทนายความของผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่ทุกคนพึงได้รับความช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ รัฐมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องจัดหาทนายความให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา ซึ่งส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจนและไม่มีความรู้หรือมีแต่ไม่ใช่ว่าความรู้ด้านกฎหมาย สิทธิตรงนี้จะมีส่วนช่วยให้เขาสามารถต่อสู้กันได้อย่างเต็มที่ จึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องเข้าไปดูแลให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายที่มีประสิทธิภาพจากทนายความ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ฉบับปัจจุบันยังกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะพึงให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายที่จำเป็นและเหมาะสมแก่ผู้ยากไร้หรือผู้ด้อยโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม รวมตลอดถึงมีหน้าที่ในการจัดหาทนายความให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยด้วย

การมีทนายความของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา มีความสำคัญยิ่งและจำเป็นต่อกระบวนการยุติธรรม เมื่อบุคคลดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในชั้นสอบสวน ชั้นไต่สวนมูลฟ้อง จนถึงชั้นพิจารณาคดีของศาล ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติรับรองสิทธิที่จะได้รับการตั้งทนายความโดยรัฐในชั้นสอบสวน ไว้ในมาตรา 134/1 ชั้นไต่สวนมูลฟ้องในมาตรา 165/1 และในชั้นพิจารณาของศาล ตาม

มาตรา 173 ถึงขณะนี้ยังไม่มีความหมายบัญญัติให้รัฐจัดหาทุนความมาให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ต้องหากรณีขอปล่อยตัวชั่วคราวต่อศาลในระหว่างสอบสวน ซึ่งทุนความในคดีอาญาถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อผู้ถูกกล่าวหา โดยเฉพาะบุคคลที่ถูกดำเนินคดีโดยรัฐ เนื่องจากรัฐจะมีเจ้าพนักงานซึ่งมีความรู้กฎหมายผู้ถูกกล่าวหาจึงควรมีทุนความให้คำแนะนำช่วยเหลือ ทั้งนี้เป็นไปตามหลักอาวุธเท่าเทียมกัน (Equality of Arms)

จากการศึกษาบทบัญญัติของกฎหมายในลำดับรอง อันได้แก่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยในปัจจุบัน กลับพบว่ายังไม่มีการกำหนดบทบัญญัติให้รัฐต้องจัดหาทุนความให้แก่ผู้ต้องหาในขั้นตอนของการขอปล่อยตัวชั่วคราวต่อศาลในระหว่างสอบสวนแต่อย่างใด มีเพียงบทบัญญัติตามมาตรา 7/1 (1) ซึ่งบัญญัติไว้แต่เพียงว่าผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาที่มีสิทธิพบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทุนความเป็นการเฉพาะตัว และมีสิทธิให้ทุนความเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ในชั้นสอบสวนเท่านั้น แต่มิได้มีบทบัญญัติในมาตราใดกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ต้องจัดหาทุนความให้แก่ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาในขั้นตอนการขอปล่อยตัวชั่วคราวต่อศาลในระหว่างสอบสวน ดังนั้น ในกรณีที่ผู้ต้องหานั้นไม่สามารถหาทุนความได้ด้วยตนเอง ไม่ว่าจะด้วยเหตุแห่งความยากไร้ หรือด้วยเหตุผลอื่นใด ส่งผลให้บุคคลนั้นเสียเปรียบในการสู้คดี ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิในการมีทุนความได้ตามวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญดังกล่าว ทำให้การคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายของผู้ต้องหาซึ่งถูกดำเนินคดีอาญายังคงไม่เป็นธรรมเท่าที่ควร

ปัญหาที่สองปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องหาในการอุทธรณ์คำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานอัยการ ตามระเบียบการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 ข้อ 51

ข้อ 51 วรรคสามได้กำหนดว่า “คำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวไม่ตัดสิทธิในการยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวใหม่”

กฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้พนักงานอัยการปฏิบัติหน้าที่เป็นไปตามระเบียบการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 ดังนั้น ปัญหาเรื่องการอุทธรณ์คำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานอัยการ ซึ่งถือเป็นการอุทธรณ์คำสั่งนั้น จึงต้องพิจารณาตามระเบียบดังกล่าวเป็นสำคัญด้วยเช่นกัน

เมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่าระเบียบดังกล่าวข้างต้น มิได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้สิทธิอุทธรณ์คำสั่งไม่ปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานอัยการไว้แต่อย่างใด สำหรับการยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวในชั้นศาลนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดให้ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวตามที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร้องขอ ผู้ร้องขอดังกล่าวมีสิทธิดำเนินการได้วิธี คือ 1. ยื่นคำร้องขอปล่อยตัวใหม่ และ 2. อุทธรณ์หรือฎีกา คัดค้านคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวของศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์แล้วแต่กรณีได้ จะเห็นได้ว่ากระบวนการทางศาลได้วางหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวไว้อย่างละเอียดถี่ถ้วน รอบคอบ หากไม่เห็นด้วยกับคำสั่งดังกล่าวให้ผู้มีสิทธิร้องขอสามารถยื่น

อุทธรณ์ ฎีกาได้ ซึ่งถือว่าเป็นการถ่วงดุลอำนาจกันเองในแต่ละชั้นศาล ซึ่งเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนอีกทางหนึ่ง

เมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พบว่ากฎหมายก็ไม่ได้บัญญัติให้สิทธิผู้ต้องหายื่นคำร้องขอให้พนักงานอัยการทบทวนคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเพื่อแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำสั่ง เมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้เหมือนกับที่ขอปล่อยชั่วคราวในชั้นศาล ทั้งที่ในชั้นพนักงานอัยการนั้นผู้ต้องหายังไม่เป็นผู้ถูกฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลก็ตาม อีกทั้งตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานก็มีกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้สิทธิอุทธรณ์คำสั่งไม่ปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานอัยการไว้แต่อย่างใด ส่งผลให้การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตามกฎหมายในระหว่างการสอบสวนชั้นพนักงานอัยการไม่ได้รับความคุ้มครองเจตนารมณ์ของกฎหมาย

ปัญหาที่สามปัญหาเกี่ยวกับการขาดหน่วยงานกลางในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันเพื่อประกอบการใช้ดุลพินิจในการพิจารณาการปล่อยตัวชั่วคราวในชั้นศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 วรรคสอง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 วรรคสอง ได้บัญญัติไว้ว่า

“เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราวหรือศาลอาจรับฟังข้อเท็จจริง รายงานหรือความเห็นของเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวกับการนั้นเพื่อประกอบการพิจารณาสั่งคำร้องด้วยก็ได้”

การปล่อยชั่วคราวนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 ได้วางหลักเกณฑ์ให้ศาลสามารถพิจารณาเหตุผลหลายประการเพื่อใช้ดุลพินิจในการพิจารณาสั่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว เช่น การพิจารณาถึงความหนักเบาแห่งข้อหา พยานหลักฐานที่ปรากฏ พฤติการณ์ต่างๆ ในคดี ความน่าเชื่อถือของผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนีหรือไม่ จึงเห็นได้ว่า การวินิจฉัยคำร้องขอปล่อยชั่วคราวจึงมีลักษณะเป็นไปตามดุลพินิจและความคิดเห็นส่วนบุคคลมากกว่าจะตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง

โดยเฉพาะกรณีการใช้บุคคลเป็นหลักประกันนั้น มีปัญหาที่เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยตัวชั่วคราวหรือศาลไม่สามารถตรวจสอบได้ว่าบุคคลผู้นั้นได้ทำหรือเคยทำสัญญาประกันไว้ต่อพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลอื่น ๆ หรือไม่ และสัญญาประกันที่ทำไว้ยังคงมีผลผูกพันเพียงใด และเคยผิดสัญญาประกันในชั้นใดบ้างหรือไม่อย่างไร ในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงให้เห็นถึงความน่าเชื่อถือของหลักประกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าราชการครู หรือข้าราชการการเมืองท้องถิ่นที่มักเข้ามาทำสัญญาประกันเพื่อแลกกับผลตอบแทนเพียงเล็กน้อย เพราะถูกหลอกลวงหรือชักชวนจากพวกนายประกันอาชีพที่อ้างว่าเป็นวิธีที่จะหาเงินได้อย่างง่ายดาย รวมถึงความเกรงใจลูกบ้านซึ่งเป็นฐานเสียงหวั่นไหวของตน โดยที่ไม่ได้มีความเข้าใจถึงผลเสียหรือความผูกพันตามสัญญาประกันอย่างแท้จริง จึงทำให้ตนเองต้องได้รับความเดือดร้อนเสียหายในกรณีที่มีการผิดสัญญาประกันขึ้น ทั้งยังเป็นการสร้างความยุ่งยากแก่เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการบังคับตามสัญญาประกันแบบนี้อย่างมากเพราะบางครั้งก็ไม่อาจจะบังคับตามสัญญา

ประกันได้ ยิ่งหากเป็นการทำสัญญาประกันในชั้นพนักงานสอบสวน หรือชั้นพนักงานอัยการด้วยแล้ว การบังคับให้เป็นไปตามสัญญาประกันต้องเพิ่มภาระในการส่งฟ้องร้องดำเนินคดีในชั้นศาลเพื่อบังคับให้นายประกันปฏิบัติตามสัญญาอันเป็นการเพิ่มปริมาณคดีให้เข้าสู่ชั้นศาลโดยไม่จำเป็น

นอกจากนี้ยังทำให้เกิดผลกระทบต่อภาระงานกระบวนการยุติธรรมในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาสู่กระบวนการพิจารณาของศาล เพราะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เป็นประกันกับผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นไม่มากพอที่จะทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยเหล่านั้นยอมมาปรากฏตัวต่อหน้าศาลและได้หลบหนีสัญญาประกันไปในที่สุด ซึ่งสาเหตุของปัญหาดังกล่าว ก็เนื่องมาจากว่าในปัจจุบันนี้ยังไม่มีหน่วยงานกลางที่มารับผิดชอบในการรวบรวมข้อมูลบุคคลที่ใช้ตนเองเป็นหลักประกัน ที่จะคอยช่วยในการสืบเสาะรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข้อมูลเกี่ยวกับการประกันด้วยบุคคลดังที่กล่าวมาแล้วได้ ทำให้พนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจสั่งให้ปล่อยตัวชั่วคราวหรือศาลต้องอาศัยเพียงข้อมูลเท่าที่มีปรากฏอยู่ในสำนวนในขณะนั้นซึ่งเป็นข้อมูลที่ค่อนข้างจำกัดมาเป็นข้อมูลประกอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ซึ่งทำให้เกิดปัญหาตามมาอย่างมาดดังที่กล่าวไว้

จากการศึกษาค้นคว้า ปัญหาทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาในการขอปล่อยตัวชั่วคราว ผู้ศึกษาพบว่า ปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นนี้ เป็นปัญหาที่สำคัญ มีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิการมีทนายความของผู้ต้องหากรณีขอปล่อยตัวชั่วคราวต่อศาล ในระหว่างสอบสวน ตามประมวลวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 107 ผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะ คือ

เห็นควรปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติทางกฎหมาย ให้สิทธิการมีทนายความแก่ผู้ต้องหากรณีขอปล่อยตัวชั่วคราวต่อศาลในระหว่างสอบสวน ซึ่งพนักงานสอบสวนมีอำนาจในการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ที่สถานีตำรวจได้สูงสุดไม่เกิน 48 ชั่วโมง หลังจากนั้นพนักงานสอบสวนจะนำตัวผู้ถูกจับไปยังศาล และยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อขอหมายขังผู้ต้องหาไว้ระหว่างสอบสวน ผู้ต้องหาสามารถที่จะคัดค้านได้เพียงแค่การฝากขังครั้งแรกเท่านั้น ส่วนในครั้งต่อไปไม่สามารถคัดค้านได้ ประกอบกับระยะเวลาที่ถูกควบคุมตัวไว้ในระหว่างสอบสวนจำเป็นต้องมีการยื่นคำร้องขอปล่อยตัวชั่วคราว เพื่อการต่อสู้คดีได้อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน รัฐมีหน้าที่ต้องให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม รวมตลอดถึงการจัดหาทนายความให้ ดังนั้น ทนายความจึงเข้ามามีบทบาทโดยเป็นผู้ที่ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในการก่อให้เกิดการรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามหลักสิทธิมนุษยชน

จากหลักการและเหตุผลดังที่วินิจฉัยมาแล้วข้างต้น ผู้ศึกษาเห็นว่าควรมีการปรับแก้หรือเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในส่วนของการจัดให้มีทนายความมาให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ต้องหา โดยกำหนดให้ศาลสอบถามในเรื่องของทนายความก่อนมีการร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว แก้ไขดังนี้

มาตรา 107 วรรคหนึ่ง “เมื่อได้รับคำร้องให้ปล่อยชั่วคราว ให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและจำเลยต้องการทนายความ ก็ให้ศาลตั้งทนายความให้ และให้เจ้าพนักงานหรือศาลรีบสั่งอย่างรวดเร็วและผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกคนพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว โดยอาศัยหลักเกณฑ์ตามที่

บัญญัติไว้ในมาตรา 108 มาตรา 108/1 มาตรา 109 มาตรา 110 มาตรา 111 มาตรา 112 มาตรา 113 และ มาตรา 113/1”

2. ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องหาในการอุทธรณ์คำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวในชั้น พนักงานอัยการ ระเบียบการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 ข้อ 51 ผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะ คือ

เห็นควรปรับปรุงแก้ไขระเบียบการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 ข้อ 51 ในส่วนของอุทธรณ์คำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานอัยการไว้โดยเฉพาะ เพื่อให้ผู้ต้องหา ได้รับการคุ้มครองสิทธิตามที่พึงควรจะได้รับเมื่อเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม

จากการศึกษาปัญหาดังกล่าว ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะแก้ไข ดังนี้ ตามระเบียบสำนักงานอัยการ สูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงาน พ.ศ.2563 ข้อ 51 ตามวรรคสาม

“คำสั่งไม่ปล่อยชั่วคราวชั้นพนักงานอัยการ ผู้ร้องขอมีสิทธิยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งไปยัง อธิบดีอัยการหรืออธิบดีอัยการภาคได้ภายใน 30 วันนับแต่วันทราบคำสั่ง คำสั่งของอธิบดีอัยการหรืออธิบดี อัยการภาค ที่ไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวให้เป็นที่สุด แต่ทั้งนี้ไม่ตัดสิทธิที่จะยื่นคำขอให้ปล่อยชั่วคราวใหม่”

3. ปัญหาการขาดหน่วยงานกลางในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือ หลักประกันเพื่อประกอบการใช้ดุลพินิจในการพิจารณาการปล่อยตัวชั่วคราวในชั้นศาล ตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 วรรคสอง ผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะ คือ

เห็นควรปรับปรุงแก้ปัญหาดังกล่าว โดยให้มีการจัดตั้งองค์กรและเจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการดูแล การปล่อยชั่วคราว หรือจะให้มีสำนักงานปล่อยชั่วคราวซึ่งมีโครงสร้างและบุคลากรที่ทำงานเกี่ยวกับการ ปล่อยชั่วคราวโดยเฉพาะ ทั้งนี้ ให้มีอำนาจหน้าที่ในการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องหาหรือจำเลยเพื่อ ประกอบการพิจารณาปล่อยชั่วคราวของศาล ทั้งในระหว่างพิจารณาและระหว่างอุทธรณ์หรือฎีกา รวมถึงมีหน้าที่สืบเสาะหาข้อมูลความประพฤติต่าง ๆ และเหตุปัจจัยที่จะทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยกลับไป กระทำความผิดซ้ำ หรือยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือไม่มาศาลตามกำหนดนัด หรือกระทำการอื่นใดอัน เป็นผลร้ายต่อสาธารณะชนหรือสังคมโดยรวม เพื่อให้ศาลได้วางเงื่อนไขในการกำกับดูแลความประพฤติ ของผู้ต้องหาหรือจำเลยในระหว่างที่ศาลปล่อยชั่วคราวไป โดยไม่กระทบถึงสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือ จำเลยตามสมควร การกำหนดให้มีองค์กรในการดูแลการปล่อยชั่วคราวโดยเฉพาะนั้น สมควรจัดตั้งขึ้นเป็น พระราชบัญญัติเพื่อกำหนดให้มีหน่วยงานใหม่ในการรับผิดชอบดูแลและดำเนินการอย่างละเอียดรอบคอบ ซึ่งจะถือว่าเป็นหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและเป็นองค์กรอิสระที่สังกัดภายใต้สำนักงาน ศาลยุติธรรม นอกจากมีหน้าที่ในการสืบเสาะรวบรวมข้อมูล เสนอความเห็น และข้อเท็จจริงต่าง ๆ เพื่อ ประกอบการพิจารณาของศาลแล้ว ยังรวมไปถึงการกำหนดให้มีหน้าที่ในการกำกับดูแลความประพฤติของ ผู้ต้องหาหรือจำเลยในระหว่างการปล่อยชั่วคราวของศาลอีกด้วย

ผู้ศึกษาจึงมีความเห็นว่า ควรมีการเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 วรรคสี่ ดังนี้

วรรคสี่ “ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง (4) เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราวหรือศาลต้องรับฟังข้อเท็จจริง รายงานหรือความเห็นของเจ้าพนักงานในสังกัดกระทรวงยุติธรรมที่มีอำนาจหน้าที่ในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้ร้องขอประกันหรือประกัน เพื่อประกอบการพิจารณาสั่งคำร้องด้วย”

เอกสารอ้างอิง

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 6 แก้ไขเพิ่มเติม.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จักรีการพิมพ์, 2551.

คณิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2564.

น้ำแท้ มีบุญสวัสดิ์. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุตรไพศาล, 2554.

บรรเจิด สิงคะเนติ. หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2558.